

Alaaho Suufaro

Leveled

Wolayttatto Doona

Ha gujo nabbabo maxaafay Yuu Essi Eyidiyappe (USAID) beettida miishshaa maaduwan Seev Ze Chiddirenee (Save the Children), Luxettaa Moconayne Tohossa Dalgga Manttiya Luxettaa Beeroy issippe hashetin giigidi attamettidaagaa.

2009 M.L.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Save the Children

The CC By license lets others distribute, adjust, and build upon this work, for free or commercially, as long as credit is given to the original creation. However, any changes from the original must be indicated.

For more info please refer: <https://creativecommons.org/licenses/>

Alaaho Suufaro

Kifilee 3

Saaminttay 16

Leveled

Luxissiyageetussi Kaaletuwa

Naati nabbabuwa doommanaappe kase misiliyanne huuphe yohuwa
bessidi nabbaboy odiyoba malana mala oychchite. Nabbabi simmidi
wurssettan de'iya oyshata zaarana mala oottite.

Nabbabuwappe kasetiya Mali be'o Oyshaa

Ha huuphe yohuwanne misiliya xeelliyo wode
kaalliya nabbaboy aattiyo kiitay ayba gaada
qoppay?

Alaaho Suufara

Alaaho Suufara Wolaytta moottan Daamoota
Soore allaanan Dooge Mashido shuchchan
Ankkaa heeran yelettada diccida na'a. Suufarissi
Maatafonne Lanttaamo geetettiya michchonttinne
Anjjullanne Kumaala geetettiya ishantti de'oosona.
Suufarintta heerankka shoorotettan gayttidi
issippe diccida Bilqqotonne Paskkaala geetettiya
naati de'oosona. Suufara bariyan tammanne
heezzu laytta yelaga na'a gidada etaara issi wode
yelattaasu. Gidoshin A barinaara de'iya naata
ubbaa siiqiyogan etappenne bari ishanttuppenne
michchonttuppe darawusu.

Suufara dibbay diddiqiyo ordde na'a gidada merankka zare daama. I qumbba som"uwan sitti giidi eqqida qazazza siiree sinttaara yiya uraa malaatiyaba milatees. Na'eessi ooninne waayettennan dola meretay miciiridi giigissido deemuwappe xade baggaara boljiya milatiya ayfeekka pala lo"ees. Suufara miicciyo wode woossaa dachchaasaa milatiya achchaykka hinkkootuura hashetidi dumma puulaa I bollan caccafiyaba milatees.

Suufara na'a gididaara hegaa ubbaakka akeekennan luxetta oosuwawunne haratuura gidada bantta soo asaa maaduwwu woxxaydda pee'awus. Hegaa I hanotaa be'ida asi ubbay, “Tuuf, tuuf, asa ayfeppe atta,” giidi cuchchi aadhdhees. Suufara geesankka likkaynynye gidada hegaa keena qantta giyo asa gidukku.

Ha na'iya sooninne heeran de'iya naatuura
geeddarssiyo wode dummatiyobati keehippe cora.
Hegeetikka bayraanne cimiyageeta bonchchiyogaa,
kiitettiyogaa, asawu qarettiyogaanne luxetta
keettaa guuraara yiyogaa. Haraykka kifile
giddon luxiyo wode hasheto oosuwa, hara
miireta zoriyogaanne immidobaa eesuwan oottidi
sheedhdhiyogaa gujjidi denttanawu danddayettes.

Suufara bantta heeran de'iya naatussi bari
ishanttussinne michchonttussikka daro wode
lo"obaa oottanaadan zoriyogan erettida asa
gidiyogaa ooninne markkattees. Suufara luxetta
keettan de'iya luxissiyageeti immiyo kifile oosuwa,
so oosuwanne harata ubbaa bari miiretuura
hashetada eesuwan polawusu. Hegaa ubbaa
oottiyo wode ubban kifiliyan mino hanotan
qaaxxawusu.

Hegaadan hanaydda bari luxetta keettan, Dooge Mashido koyro xekkaa luxanchchatuppe doorettada luxetta keettaa luxanchchata gishshatada xeesettido sohuwan ubban yaa'awusu. Suufara luxetta keettaappe yiyo wodekka laaxaa ma simmada nabbabanaappe kasetada bari aayyiyo aawaa maaddiyo oosuwa oottarggawusu. Yaata simmada luxettaa oosuwakko simmada koyro so oosuwa xaafada zaaruwa wotta simmada nabbabuwakko aadhdhawusu.

Hegaadan oottiyo wode bari ishanttanne michchonttakka shiishsha utissada nabbabissiyogaa xalla gidennan banttawu gelennabaa eti oychchiyo wodekka yootada luxissawusu. Eti imettida zaaruwan kallidaba milatana xayikko zaarettada qonccissiyogan daro maaduwa immawusu. Heeran iira issi bariya xekkan de'iya naatakka shiishshada issippe nabbabuwa oosuwa oottawusu.

Nabbabo oosoy ooso ubbaappe aadhdhiyoogaa haasayiyogee darotoo O hara asan erettissida eeshsha. Issitoo Suufara, ishanttinne michchontti heera laggetuura shiiqidi Suufarintta kare kuwan uttidi nabbaboosona. Nabbabishin issi Galttaamo geetettiya cima mishiriya aadhdhaydda be'ada anjjidaara ubbaakka yera ekkada eti oottiiddi de'iyobaa oychchaasu. Yaatin Bilqqota, “Nuuni Suufariira gididi nabbabiiddi de'eettees. Suufara nuussi metiyabaa ubbaa nuna bessaydda bawukka nabbabawusu,” gaada yootaasu.

Yaatin mishiriya, “Hayyanaa ta naati, minnidi nabbabiyogee keehippe lo"o gidiyogaa taani darotoo siyaas, minnidi nabbabite. Inttiyo wolqqaa immo,” gaada bari biyo ogiya baanawu dendra aggaasu. Godattiya Galttaama baana hanishin Bilqqota, “Ero nuuni intte anjjuwan ayfanaadan minnanashin intte sooni macca naati de'okkonaa?” gaasu. Yaatin Godattiya Galttaama bari soonikka naa"u macca naati de'iyageeti gooba hanotan luxiiddi de'iyogaa yootada ba aggaasu.

Bilqqoti Bala Qofaa

Hegaadan hashetidi lo"o hanotan mulee shiiqidi nabbabiyogan luxettanka so asaa maaduwancka anjjettidi oottiiddi de'ishin issi daganttiya qofay yiigiis. Bilqqota gidduwappe dendra eqqannee luxettaa qanxxana haniiyogaa naatussi yootaagaasu. Yaatin citan uttidi issippe nabbabiiddi de'iya naati ubbaykka dagammidosona. Baggay shenehoo giidi bariigaa nabbabees. Harati bawu lo"aa hanu qassi O luxettaa qanxxissanawu gaaso gidiyabi ayba gidanee giidi hokkido sohuwan qoppiiddi coo nabbabiyaba milatoosna. Suufara naatu giddoppe guppa denddannee, “Hanenna! Nena luxettaa qanxxissiyabi ayba gidikkonne nuuni baaxetanappe attin qanxxakka,” gaasu.

Bilqqotakka barina luxetta keettaa yaanaagee dosissennan ixidoogaanne hegaappe denddidaagan zal"iya doommanawu kuuyidoogaa yootada ixxa aggaasu. Suufarakka na'eessi keehippe maalaaliya hanotan doommada luxettawu de'iya go"aa qonccissaasu. Gujjadakka Bilqqoti luxettaa qanxxuwa qofay keehippe wozanaa miidoora O qoomma oyqqada zoriyogaanne cimmiyogaa gede gela aggaasu.

Bilqqota naatu hanotay usakka Suufari dagamay okka daganttidoora luxettaa agganawu kuuyido kuushshay likke gidenneeyye gaada barina oyhchiyogaa dommaasu. Yaatidaara yaa haa salaa salada wottada denttada bari qofaa zaarettada pilggiyogaa gela aggaasu. Gidikonne issi giddoppe qoppennan luxettaa ixissiya shenee guppidi porxxu giidoora ta qofay likke giyogan sheekkada ixxa aggaasu.

Yaatin iira de'iya naatuppe baggay luxettaa qanxxoppa giidi qofaa immiyogan Suufaro maaddidosona. Baggay nuuni O qoheesi giidi yootiyo wode A ixnikko bawu qohettawusuppe attin nuna ay qohay giyogan co"u giidosona. Etappe Paskkaali, "Na'ee Bilqqotee nuuni ubbaykka wodiya yarshshidi hagan nena zoriyogee neeni luxada asa kiyanaassatennnee, waanay?" giidi oychchiis.

Yaagin Bilqqota, "Intte ubbay taassi giidi un"ettidi zoriyogaa eraysi shin aybissakko tana luxettay iitees. Taani issitookka kuuyaychchidoogee guyye zaarada luxettaabaa qoppana gin ubba tawu barchcheyiyaba milatidi ixxiis," gaasu. Hegaa Bilqqota haasayiyo wode Suufarakka lo"obaa haasayanddee gaada Bilqqotissi ha'i ha'i ayfiya tishshi oottada xeellawus.

Bilqqota, gujjadakka, “Inttiyoo Xoossi immo intte tana metopperkketii taani lo"o hanotan payya gammaa oyqqada zal"ikko duretanattennee” gaada leelaasu. Bilqqota kirqqi gaada ixxin naatikka bari shenaa hanu giyo hanotan ubbaykka baagawu baagawu simmana hanishin Suufara palabaa kessaagaasu. Yaatin naatikka Suufari hanotaa qiibaa baceessidi, “Nuuni waatanee yaanin nuussi A ixxidaaro qachchaneeyye?” giidosona.

Hegaani yiillotada Suufara, “Intte oottiyobi waanidi xayii? Luxetta keettan luxissiyageetussi odidi zorissettennee? Ixxiyaba gidikko so asaa xeesissidi haasayissettennee?” gaada naata hanqqettaasu. Yaatin naatikka, “Ee tumakka, nuussi oottanawu daro dooroy de'ishin hidoota qanxxidi sirphphi giida,” giidi qaaxettidosona. Yaagidi ubbaykka Bilqqoti qofaa phalqqiya qofaa zaari zaari immidosona.

Yaagi simminkka Bilqqota wontta qofaappe tana woridi shaakkite giyaba milatada utta aggaasu. Suufara hidootaa qanxxoy baynnan palamaa sheekkada woossin pude duge gede yeggin worada qaatta giyaba milatada ixxa aggaasu. Bilqqota wontta denttido qofiyo giyaa zal"ana giyoro aatta aatta bessada naatu zoriya gidin Suufari tuggaa qexe geennan ixxa aggaasu. Haa haa boottaa shukkada ixxin haraati yiillotidi aggi be'idosona.

Yaagin Suufara bari yiilluwa mittada, “Bii Bilqqotee, zal"ikkokka, zal"iya hanotaa eranawu ayba go'ettuutee?” gaasu. Gujjadakka, “Zal"ada demmidobaakka suure oyqqanaadan oosuwan peeshshanawukka luxettaa eray maaddeesittennee. Luxetta eray de'ana xaykko maadoy baynnaagaa erikkii?” gaada boraasu.

Suufara cadda oyqqada aguwa ixxidaara, “Neeni miishsha demmin, daro shiishshin A go'ettiyo eray paca gidikko ayba maadoy de'ii?” gaada keehippe zoraasu. Heeran luxibeenna dureta be'ikkii? Eta mehiya eta marccuwa haray kaa'iyogaa xeellikkii? Yaanin eti bantta miishshaappe aybaa maadettidonaa?” gaasu.

Yaagidoogeekkonne na'iyu qibaa donchcholo"u oottanddee giinikka geppada ane tana qaattite giyabadan wontta sohuwankka de'awus. Ubba palatta aadhdhada wontta zal"iya qofaa aggada ha"i asa biitti baada oosuwa oottana giyogaa doommaasu.

Luxissiyaronne Bilqqoti Aayyiyo

Bilqqota tollu gaada ixxin naati, “A luxadee aggadee nuuni ayba acon galen gelidoo? Hinddite,” giidi ubbay soo laaletti aggidosona. Hegaani soo laalettishin Suufara Bilqqotippe shaahettennan ixxada Bilqqotintta soo asaassi yootanawu baagaasu. Soo gakkanaashinkka qofaa laammanddee gaada woossin cimmin paxa qayye kiyada ixxaagaasu. Biiddi biiddi soo matishin Suufarissi issi qofay wozanan karhi giis.

Koyro luxetta keettan luxissiyageeta haasayissennan aybissi so asaakko bay giya qofay huuphiyan woraajji aggiis. Yaatidoora Suufara qoppennan Bilqqoto, “Saro pee'a,” gaada guyye simma aggaasu. Bilqqotakka na'ee hanotan dagammaasushin dagamaa erissennan “Ero ta michchiya, lo"uan pee'a,” gannee aggada sinttawu gujjaasu.

Suufarakka he qammay awude wonttanddee
giyo hanotan aymottaydda aqidaara wonttetta
gallassi qan"iya addinaa meennan luxetta
keettaa gakkaasu. Gakkiyo wode luxissiyageeti
banddiraa seera kaalettanawu O dooridoora naata
sallafissaydda oyddantta kifiliya maaran Bilqqoto
koyyin baawa. Hegaani gurum"ettaydda naata
gelissa simmada kifiliya biyo wodekka Bilqqoto
giyo asi baawa.

Yaata simmidaara luxettaa doommanaappe
kase suntta xeesiya luxissanchchiya yiidaarissi
hanidabaa ubba milxxi oottada yoota aggaasu.
Hegaa siyida luxissiyara Suufaro anjjada
naatu ubbawukko Suufari lo"otettaa paattada
qonccissaasu. Qonccissa simmada Bilqqotintta
soo asay kaalliya gallassi Bilqqoto ekkidi luxetta
keettaa yaanaadan kiitta aggaasu.

Yaatin wonttetta gallassi Bilqqoti aayyiya
Bilqqoto ekkada luxetta keettaa puttu gaasu.
Yaaticidaro sunntaa xeesiyara na'iya luxettay
iitees gaada sooni attiyo wode eti aybissi co"u
giidaakko hanqqettada oychchaasu. Bilqqotokka,
“Bii nena luxettaa ixissiyabi aybee? Sooni neeyyo
koshshiyaba kunttokkonaa? Aybee nena ha
guutta na'atettan de'ishin luxettaa qanxxanawu
denttettiyagee?” gaasu.

Hegaa siyida aayyiya A luxettaa qanxxana
giidoogaa mule madawu siyabeennaagaa
luxissiyarissi yootada yiilluwa tamaa eexxaydda
Bilqqoto guyye oychchaasu. Bilqqotakka,
“Zal"anchchata be'iyoo wode zal"a zal"a gees. Asa
biittappe maayidi gixxidi yiyageeta be'iyoo wode
asa biitti ba ba giidi ta huuphiya hambbalaashiis,”
gaada yootaasu.

Hegaa mala qofay guuggiyan aqidi
luxetta oosuwan murutaa moori mooridi
waayissidoogaakka wati wataydda gujjaasu.
Yaanin aayeeranne luxissiyariira Suufarokka
utissidi Bilqqoti kuushshay likke gidennaagaa
yootidosona. Bilqqotokka zorii zoridi sinttanawu
hananabaa ubbaa waatanaakkonne kuuyidosona.
He kuuyidobaappe issoy Bilqqota luxettaa ixuwa
guuggiyappe shokkanaashin omarssan omarssan
luxissiyariira nabbabaydda aattanaadan oottiyogaa.

Hegaakka suure pola simmin Suufara O soo
buussan omarssan omarssan mukkana mala
giyogaakka Suufaro mayzzidosona. Yaatin
Bilqqotakka biron na'atettan de'aydda luxettaa
ixissiya ayyaanan hambbalaashettoogawu
zil"ettaydda Suufaro keehippe anjjaasu. Bilqqoti
aayyiyakka Suufara luxissiyarissi yootennaakko
siyettennan attanawu danddayiyogaa odaydda
Suufaro qoomma oyqqada yeraydda anjjaasu.

Hegaappe simmin wonttetta gallassappe doommada Bilqqota luxissiyariira takka takkada soo yaydda wontta iitiya luxettaa siiqa aggaasu. Yaatada gallassaappe gallassan murutaa gujjaydda suure luxiyogaa doommaasu. Luxetta keettan gidin luxetta keettaappe karen Suufariira gididi nabbabidi loddan loddan luxissiyarikko biyogaa tixxi oottidi aggi aggidosona. Luxissiyarakka eta xeesada hagaappe sinttanawu beniigaadan minnidi luxanaadan minttada zoraasu.

Ha wontta hidootaa qanxxidi aggida heera naatikka Bilqqoti simuwan ufayttidi Suufari baaxiya nashshidosona. Bilqqotokka sinttanawu laggetuura issippe nabbabanaadan loyttidi qaalaa gelissidosona. Ikko biidi eta kare kuwan nabbabidi lo"o hanotan murutaa xoqqu oottanawu danddayiyogaakka qonccissidosona. Yaatin Suufarakka ufayttishin bantta soo soo biigidosona.

Nabbabi simmidi zaariyo oyshata

Nabbabuwannin ne buzo akeekan amppada kaalliya oyshata zaara.

1. Ha xuufiyan de'iya asati oonee oonee?
2. Lo"o eeshshay de'iyo na'iya oonee?
3. Luxettaa iitees giiday oonee?
4. Bilqqota guyyeppe waanada luxettawu simmadee?
5. Nabbabuwa gidon “nashshidosona” giya qaalawu gelo birshshettay aybee?

